

**INFORMAȚII DESPRE ȚINUTURILE HUNEDORENE
ÎN MANUSCRISELE MARSILLI DE LA BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII DIN BOLOGNA**

DUMITRU ZAHARIA

Între anii 1686—1701, prezența contelui Marsilli pe pământul locuit de români a fost aproape o permanență. După intrarea sa în serviciul împăratului Leopold, strălucita victorie obținută de armatele creștine la Viena, ofensiva acestora până aproape de munții Balcani, talentatul om de știință, militarul de carieră, abilul diplomat s-a aflat în Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, Țara Românească. În Moldova a pătruns până aproape de Tirgu-Trotuș, atunci când a urmărit armatele lui Tökhöly. În calitate de comandant de regiment a cunoscut mai toate zonele locuite de români. Misiunea dată de comandamentul armatei imperiale care acționa în Ungaria și Transilvania de a construi poduri, de întocmire a planurilor de luptă l-a obligat să studieze cursurile apelor curgătoare mari și mici, masivele muntoase, dealurile, colinele, cîmpiile în care se concentrau beligeranții. După semnarea păcii de la Karlowitz a fost numit comisar imperial pentru fixarea granițelor dintre imperiile otoman și cel habsburgic. Noua calitate l-a obligat să cerceteze personal întreaga arie geografică cuprinsă între țărmurile Adriaticei, cursul Dunării mijlocii, valea Mureșului, Carpații Meridionali și Orientali.

În ținuturile hunedorene generalul conte a fost prezent pentru perioade mai îndelungate în anii 1690, 1700, 1701. Aceste terenuri au fost străbătute de savant și în alte împrejurări. Oricînd s-a aflat în aceste părți el a fost deosebit de activ. Fire entuziastă, pătruns de importanța folosirii timpului în modul cel mai util, colonelul și după aceea generalul Marsilli a cercetat Țara Hațegului, atît din punct de vedere geografic, cît și istoric.

Astfel, aflîndu-se în aceste părți în cea de a II-a jumătate a anului 1700, după ce a mers pe văile Bistrei și Margăi, la Caransebeș și Muntele Murarului, a întocmit și trimis curții imperiale de la Viena, la 14 decembrie 1700, din tabăra de lângă Bistra, cea de a XXXI relatare despre Transilvania în care a descris zona de hotar dintre Banat și restul teritoriului ardelenesc. În acest raport el a prezentat astfel frontiera care separa populația românească a acestor părți de țară: Situația acestei linii de hotar este diversă datorită lungimei ei. Prima parte este delimitată de Muntele Murarului și regiunea de confluență a râurilor Marga și Bistra. Aici nu sînt decît munți pe care nu se poate cultiva nimic. Aceștia nu pot fi folosiți decît în perioada de timp cuprinsă între sf. Ioan (24 iunie) și începutul lunii octombrie. Oamenii pot paște aici animalele mici. Ascen-

alunea cu cai nu se poate realiza decât prin puține locuri și cu mari greutate. Pietonii pot urca numai cu eforturi deosebite, dar cu riscul de a fi atacați de animalele sălbatice, sau de a fi surprinși de vânturile puternice care bat pe aici, mai ales pe timpul verii. De la confluența Margăi cu Ilistra pînă la Muntele Rusca sînt numai munți foarte înalți, acoperiți cu păduri neîntrerupte de fagi. Fructele acestora sînt utilizate cu foloase deosebite de crescătorii de porci. Munții sînt aspri, dar au fost călcați și urcați de membrii comisiei, în afară de cîteva vîrfuri. În stînga lor se deschid cîmpiile Șebeșului, Lugoșului și Făgetului. În dreapta este Transilvania ascunsă de culmile unor munți mai înalți decît ceilalți. Pădurile care îi acopereau erau foarte întinse, încît dădeau impresia că nu mai au limite. Prin raritatea arborilor și cuprinderea neîntreruptă a întregii zone era demnă de luat în considerație. Munții respectivi sînt folositori crescătorilor de porci prin fructele de fag. Drumurile de trecere între Transilvania și Banat erau puține. Ele erau situate în locuri înalte și folosite doar de cei disperăți pentru a fugi, precum și de cei care nu voiau să plătească vamă pentru mărfurile pe care le transportau.

Din vîrfurile Muntelui Rusca pînă la satul denumit Bătrîna, care rămîne în dreapta liniei despărțitoare, se descindea prin munți accesibili omului și se ajungea la Piatra lui Filip, pe Mureș. Aceasta se află în jurul șantului de la Dobra. Zona este colinară. În stînga se află Țara Făgetului, iar în dreapta, la o depărtare de cîteva ore, munții Dobra. Între ei este pasul îngust al Dobrei prin care se face intrarea în Transilvania, în ceea ce numea el regiunea Deveii¹.

Zona dintre satul Bătrîna și stîncă lui Filip, în timp de pace este ocupată de 15 sate. Din cauza războiului îndelungat nu mai rămăseseră decît 11, dar și acestea erau puțin populate. Remarcăm faptul că istoricul, geograful, militarul și omul politic originar din Bologna în descrierea zonei Hațeg, văii Mureșului, liniei de frontieră dintre Banat și Transilvania folosește numai toponime românești. Faptul se explică în primul rînd prin aceea că populația acestor locuri era numai românească. Nu pătrunseseră elementele străine și nici nu se produsese maghiarizarea sau germanizarea unora dintre așezările ei. Acesta este un fapt esențial, demn de toată atenția, care se desprinde din manuscrisele marsilliene.

Ajuns în aceste locuri, în cursul anului 1690, Marsilli, care studiasese cu întreaga sa pasiune Columna Traiană din Roma, operele istoricilor antici despre războaiele dintre romani și daci, rezultatele acestora, era informat despre eventualele vestigii ale civilizației dace și romane. Avînd la dispoziție oamenii regimentului pe care-l comanda, colonelul i-a folosit la începerea unor cercetări arheologice. În acest fel el a devenit primul cercetător al urmelor civilizației umane acoperite de pămînt din patria noastră. Prin aceasta el devenea un înfăptuitor practic al ideilor preconizate de Possevino în scrisorile pe care le trimitea papalității din satele și orașele Transilvaniei în care se afla înainte de 1600.

Contele Marsilli ne relatează că atunci cînd a trecut de pasul Dobra, a mers către Deva, considerată de el un castel al Transilvaniei, a întîlnit

¹ Arh. St. București, Col. microfilme Italia, r. 47, m. 395-396.

² L. F. Marsilli, *Description du Danube*, Haga, 1744, tom I, p. 25

pe malul Mureșului urmele unei tabere romane. Aceasta era un careu cu laturile inegale, mai mult lung, înconjurat cu șanțuri³.

După ce a străbătut depresiunea și trebuia să iasă din Transilvania pe la Poarta de fier a găsit vestigiile altei tabere cu forma pătrată, foarte întinsă. Straturile acesteia erau formate din pământ și piatră. Organizînd cantonamentul unității imperiale austriece aici el a avut posibilitatea să cerceteze rămășițele romane din așezare. Timpul nu i-a permis să prezinte toate descoperirile și din acest motiv nu ne-a lăsat decît un plan sumar al acesteia⁴.

Atenția principală i-a fost atrasă de Ulpia Traiană.

Marsilli găsește că așezarea a fost situată într-o cîmpie foarte favorabilă pentru a se realiza lucruri mari, de a observa și apăra toate intrările locului pe care contemporanii îl numeau Poarta de Fier. Aici se afla un fort întins, pătrat, fără șanțuri, construit numai din pământ. În interiorul acestuia se păstrau multe vestigii, resturi de ziduri și întărituri ruinate. În partea de sud se afla o deschizătură. În nord existau două redute, una pătrată și alta ovală. Istoricul a fost informat că ambele întărituri, înainte de sosirea sa, erau pline cu monumente de piatră și inscripții romane. Acestea au fost transportate de un voiajor curios, poate pentru a le studia, în satele vecine și în castelul nobiliar de pe valea Hațegului.

Dînd crezare informațiilor scrise de Dio Cassius, Marsilli apreciază că Ulpia Traiană nu continuă așezarea Sarmizegetusa, localitate care a servit drept capitală regelui Decebal. El infirmă părerea acelor care au apreciat continuitatea celor două așezări socotind insuficiente informațiile descoperite pînă în zilele lui pe mai multe pietre care aveau conținutul: „Colon. Ulpia Traiana, aut Dacia Sarmisegetusa“ îmbrățișată de mai toți cercetătorii dinaintea lui. Amintim în treacăt și conținutul informațiilor lui Dio Cassius pentru a ne da seama de eroare „Sargetia, după ce trece pe lângă Ulpia Traiana, curge la Sarmizegetusa, apoi se varsă în Rabo“. Luînd ca temeinică precizarea lui Dio Cassius, Marsilli pune la îndoială afirmațiile înaintașilor în această privință, dar mai târziu și-a exprimat regretul că nu a cercetat împrejurimile Ulpiei Traiane, atunci cînd a purtat război contra turcilor sau a fixat frontierele dintre austriece și otomani⁵.

La Sarmizegetusa au fost descoperite de către Marsilli mai multe inscripții romane închinare zeilor de către Aelia pentru mama ei; Cominius pontifex al coloniei, cavaler și tribun al unei legiuni, lui Cominius Quintus, pontifex, Cominiei și Caeciliei.

Maioive din colonia Sarmizegetusa, moștenitoare, adresează pioșenia soțului ei prea bun.

Iulius Flacus, trimisul împăratului în provincie și colonia Ulpia Traiana Augusta, Sarmizegetusa în Dacia, înalță acest monument.

Augustal (preotul templului lui August) din Colonia Sarmizegetusa, capitala Daciei, a trăit ani, Pettilia-Censocina, mama sa, a ridicat acest monument.

³ Idem, p. 60. Este vorba de așezarea romană Micia.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Idem, p. 63—69; cf. Arh. St. București, *loc. cit.*, r. 50, m. 295.

Marcus Ulpius, decurion în colonia și capitala Sarmizegetusa, a trăit 30 de ani.

Lui Valerius Rufus, veteran din Legiunea Cyrenaica, odinioară consul, decurion al coloniei, questor și duumvir, care a trăit 65 ani, Valeria Rufina și Proculia, fiicele lui, i-au ridicat acest monument.

Zeilor Mani și lui Quintus Manlius Papus veteran din Legiunea a XV-a, decurion al coloniei, care a trăit. C. Iulius Dacus, moștenitorul său, i-a ridicat acest monument. Divinului și adevăratului partac, fratelui mare al împăratului, Cezar Marc Aureliu Antonin, august, marele victorios din Armenia, Media, Germania, Partia, reales pentru a XXVI-a oară al puterii tribunilor, împărat, pentru a XV-a oară părinte al Patriei, consul pentru a III-a oară, proconsul al coloniei Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa i s-a înălțat acest monument⁶.

Întocmind o hartă amănunțită a întregii zone dintre Olt și Mureș, istoricul și geograful a stabilit cursul Streiului, localitățile din zonă, a făcut aprecieri asupra Hațegului, a calității apei piraiei, care pentru el erau limpezi și folositoare⁷.

Perioada cea mai îndelungată a șederii lui Marsilli în părțile hunedorene a fost aceea în care a stabilit frontiera dintre Imperiul otoman, statul Habsburgilor și Țara Românească.

Contele Marsilli a primit numeroase informații scrise și orale despre vechile hotare ale comitatului de Hunedoara. Oamenii din satele acestei unități administrative, nobilii și demnitarii ei, precum și cei care conduceau treburile politice, militare sau administrative ale Transilvaniei comunicau lui Marsilli tot felul de informații prin care se străduiau să-l convingă că cetatea Caransebeșului trebuia să rămână în limitele acesteia și în consecință să nu fie cedată turcilor.

Astfel de informații a primit Marsilli de la Gheorghe Banffy⁸. Ștefan Nalaczi, comitele suprem al Hunedoarei, a trimis mai multe scrisori generalului Marsilli precizându-i „nullum habeat dubium quatenus patriae nostrae limites dilatare... circa Portam Ferream⁹. Rugăminti similare a primit comisarul imperial și din partea lui Nicolae Bethlen, Gabriel Josika¹⁰. De la Alba Iulia au fost trimiși la Făget, unde se purtau discuții între Ibrahim efendi și Marsilli, delegații Ioan Sas, Ioan Sazop și Ștefan Apor pentru a convinge pe comisari asupra necesității de a grăbi fixarea granițelor în părțile Hunedoarei¹¹. Generalul a colaborat cu oameni din Țara Hațegului pentru a-și duce la îndeplinire misiunea în cele mai bune condițiuni. Astfel, la Dobra a fost convocat Ștefan Hului. Înainte de definitivarea lucrărilor juridice el a convocat pentru 27 octombrie 1700 delegați din Transilvania, Țara Românească și Moldova. Aceștia trebuiau să consulte oamenii, să studieze documentele, hărțile și să argumenteze

⁶ Idem, p. 133, 134, 135, 139, 140; cf. Idem, m. 340—372.

⁷ Idem, p. 66; cf. Idem, r. 40, m. 169; 170, 579—639; r. 44, m. 1—25, r. 45, m. 64—727, r. 49, m. 321—328; r. 50, m. 16—168, 170—459.

⁸ Arh. St. București, *loc. cit.*, r. 44, m. 20, 21, 131, 134, 135, 140—143.

⁹ Idem, m. 124, 125, 218, 219, 232, 233.

¹⁰ Ibidem,

¹¹ Idem, m. 238—240.

temeinic problema granițelor¹². În această privință a fost consultat de multe ori și generalul Rabutin¹³.

Populația din așezările de dincolo de Poarta de Fier era nemulțumită de perspectiva rămînerii în continuare sub ocupația otomană și din acest motiv părăsea zona, stabilindu-se pe valea Margăi, în Țara Hațegului și alte părți ale Transilvaniei¹⁴.

Marsilli era însoțit în aceste părți de o întreagă suită și militari de tot felul. Oamenii care-l însoțeau au comis abuzuri, au produs pagube materiale locuitorilor satelor, celor care aveau posesiuni agricole. Într-o astfel de situație a fost posesorul satelor Vilcelele Bune, Vilcelele Rele, Bretea Română, Bățălar. Acesta cerea restituirea bunurilor ridicate de trupele aflate în subordinea sa¹⁵.

Au fost stabilite și alte raporturi între primul arheolog al pământurilor românești și oamenii acestor locuri. Buna colaborare dintre Marsilli și Ștefan Nalaczi a permis acestuia din urmă să comunice primului, prin intermediul lui David Ladtrati, delegatul și interpretul său, rugămintea de a recomanda și susține numirea fiului său Ludovic în funcția de comite al Hunedoarei¹⁶.

Cu toate că a primit diverse și contradictorii informații, puncte de vedere, documente, planuri, hărți despre evoluția limitelor care au separat Banatul de Transilvania, totuși Marsilli a căzut de acord cu Ibrahim efendi ca să se respecte hotarul din timpul lui Gabriel Bethlen, deși unii reprezentanți otomani cereau ca stăpînirea lor să se întindă pînă la Valea Mureșului¹⁷. Pentru a argumenta reprezentanților otomani lipsa de temelă a susținerilor lor, Marsilli s-a documentat serios asupra evoluției limitelor pe care le-a avut comitatul Hunedoara. Astfel el a stabilit că în timpul prințului Apafi acest comitat se întindea pînă nu departe de Caransebeș, rîul Marga, zona muntoasă spre Țara Românească. Pe Mureș comitatul se întindea pînă dincolo de Dobra depășind localitatea cu o milă ungurească. În această parte se apropia de satul Zam din comitatul Arad. La nord se mărginea cu comitatul Zarandului în apropiere de cetatea Inău¹⁸.

Cercetînd arhivele, hărțile și discutînd cu oamenii locurilor, Marsilli a stabilit că granițele Transilvaniei în aceste părți au suferit modificări în timpul lui Soliman cel Măreț, cuceritorul Lipovei, în vremea lui Sigismund Bathori, care a recuperat cetatea respectivă, în perioada de guvernare a lui Gabriel Bethlen, care a obținut de la turci Lipova, Șoimuș, Vărădia și altele. În final s-au mai petrecut modificări pe perioada de guvernare a lui Acatiu Barcsai, care, pentru a ajunge prinț al Transilvaniei a cedat turcilor Caransebeșul și Lugojul¹⁹.

Eforturile lui Marsilli pentru stabilirea frontierei între Muntele Murarul și Mureș au luat sfîrșit la 2 noiembrie 1700, cînd s-au semnat documentele în cauză de către el și Ibrahim efendi.

¹² Idem, m. 240.

¹³ Idem, m. 263, 265, 267.

¹⁴ Idem, m. 80.

¹⁵ Idem, m. 37, 38.

¹⁶ Idem, m. 216, 217.

¹⁷ Idem, m. 96—100.

¹⁸ Idem, r. 47, m. 51, 52.

¹⁹ Idem, m. 296.

După o serie de dispute dintre ei, cei doi comisari, la 2 noiembrie 1700, au căzut de acord asupra încheierii instrumentelor privind fixarea hotarelor care separau Banatul de Transilvania. Marsilli, așa cum relatează el însuși curții vieneze, la 14 decembrie 1700, din tabăra de lângă Bistra, era nemulțumit de rezultatele activității depuse²⁰. El a avut în vedere și în aceste momente ale muncii sale siguranța granițelor imperiale, avantajele strategice ale fiecărei poziții pentru ca în viitorul război armatele austriece să poată înainta rapid către Timișoara și să-i alunge pe otomani din Banat, iar după aceasta să pornească mari ofensive către Bulgaria și Constantinopol²¹.

Astfel hotarul stabilit de cei doi comisari pornea de pe Muntele Murarul mergând în linie aproape dreaptă către Mureș la Piatra lui Filip, lăsând în stînga Caransebeșul, iar în partea dreaptă Hațegul, separate de cursul riului Marga devenit frontieră artificială între zonele românești. Semnele de hotar erau movilele de pământ și piatră ridicate la distanțe de 40 pași.

Aceste movile au fost fixate: pe Muntele Murarul, la confluența Margăii cu Hațegul, în zona în care apele Bistrei se unesc cu același râu, pe munții Coasta Mare, Vîrful Măgurii, Dealul Călugărilor, Poiana Alunilor, Obîrșia Cernei, Curmătura Ruscăi, Cornul Ruscăi, Poiana Lotrilor, Capul Iazurilor, Între Iazuri, Capul Dealului Cernei, Poiana Zalatrucului, Vîrful Muntelui, din satul Lăpușul, Valea Lungă, Dealul Slabatsca, Măgura Slabatsca, pădurea denumită Calea Dobrei, Muntele Seaca și în continuare pînă la Piatra lui Filip de pe Mureș²². Zona despărțită de Transilvania prin linia de frontieră cuprindea întregul teritoriu al fostelor comitate Severin și Timiș, precum și părți din comitatele Arad și Cenad²³.

Descriind avantajele strategice asigurate imperiului prin linia despărțitoare Marsilli sublinia că: zona de la muntele Murarul pînă la confluența Bistrei cu Marga era muntoasă, munții nu erau acoperiți cu păduri, greu accesibili cailor și oamenilor, se putea asigura în bune condițiuni supravegherea; de la unirea celor două riuri și pînă la Munții Ruscăi erau numai munți acoperiți cu păduri de fagi, locurile erau accesibile numai crescătorilor de porci; la stînga erau cîmpiile Sebeșului, Lugoșului și Făgetului, pe unde nu se puteau dezlănțui atacuri inamice, deoarece în imediata vecinătate erau munții înalți rămași în stăpînirea imperială; din zonele înalte ale munților Poiana Ruscăi pînă la satul Bătrîna se cobora peste cîline domoale, așa că apărarea nu putea constitui o problemă; de aici pînă la strîmtoarea Dobrei erau numai poziții avantajoase armatelor imperiale²⁴.

Pentru menținerea Transilvaniei în stăpînirea imperială Marsilli propunea: zona centrală a acesteia să fie transformată într-un punct de sprijin militar, supravegherea și întărirea căilor de acces de pe Mureș și Marga—Bistra, în apărarea zonelor Murarul, Bătrîna, Dobra trebuia să se acorde un rol principal infanteriei, pe întreaga linie de graniță să se

²⁰ Idem, m. 368—426.

²¹ Ibidem.

²² Idem, m. 379—381.

²³ Idem, m. 393—395.

²⁴ Idem, m. 392, 395—398.

organizeze sate din militari germani, ceea ce ar fi asigurat o armată de frontieră de circa 12.000 luptători construirea unei cazarme la Poarta de Fier, organizarea a trei căpitanate, care să asigure supravegherea frontierelor între: a. Muntele Murarul, pasul Vulcan; b. Cerna Lungă, Locul Călugărilor, satul Bătrina; c. localitatea Bătrina—Dobra; între Dobra și Lipova trebuiau organizate 5 sate militare necesare apărării în fața oricărui atac inamic²⁵.

Așa după cum raporta Marsilli în decembrie 1700 problema stabilirii frontierelor de separare a Banatului de Transilvania era încheiată, rămânând ca granițele dintre aceasta din urmă și Țara Românească-Moldova să fie cele anterioare războiului. Acestea nu erau întrutotul satisfăcute de hotărârile adoptate la Făget de cei doi comisari, deoarece domnul Țării Românești formula pretenții asupra unor teritorii situate peste munți care i s-ar fi convenit lui ca unele ce îi aparținuseră în timpurile trecute²⁶.

Comisarii nu au luat în considerație dorințele trimișilor domnului român și au hotărât fixarea granițelor așa cum au dictat interesele puterilor pe care le reprezentau. La finele anului 1700 și începutul celui următor rămăneau încă nerezolvate două probleme: fixarea graniței despărțitoare în zonele muntoase, unde nu puteau fi făcute semnele din cauza zăpezilor mari căzute și demolarea cetăților, castelelor, a locurilor întărite

Prima a fost rezolvată pe măsura trecerii efectelor intemperiilor naturii. Astfel, locotenentul colonel, inginerul Giovanni Morando Visconti, însărcinat de autoritățile imperiale din Transilvania și generalul Marsilli cu ridicarea movilelor de hotar, comunica la 22 iunie 1701 că s-au pus semnele despărțitoare între Banat și Transilvania, conform hotărârilor adoptate de cei doi comisari, în afară de Muntele Murarul. Aici lucrările au întârziat din cauza zăpezilor abundente căzute în luna martie. Muntele în cauză în final a fost împărțit după cum urmează: povârnișurile dinspre Cerna și cîmpia de acolo au rămas Țării Românești, fără ca posesiunile acesteia să depășească cursul apei respective; partea răsăriteană a muntelui a revenit Transilvaniei, iar cea occidentală otomanilor. Stîncă Mocanului a fost luată drept punct de despărțire între Banat și Transilvania și Țara Românească, deoarece se putea observa de la o distanță de 30 de ore din toate părțile. De pe vârful ei se puteau vedea toate părțile Muntelui Murarul rămase sub stăpînire otomană, întreaga vale a Cernei, munții Țării Românești și ai Hațegului²⁷. Inginerul Visconti a aplicat aici punctul de vedere exprimat de Marsilli în instrucțiunea dată acestuia la 4 martie 1701²⁸.

Caransebeșului și pozițiilor învecinate generalul le-a consacrat multe pagini din opera sa. Cetății i-a făcut un plan aparte, iar zonei mai multe hărți. În ultima dintre acestea, întocmită după definitivarea granițelor, el dădea și următoarele explicații. „La Poarta de Fier situația este deosebit de avantajoasă, deoarece închide valea respectivă și apără Transil-

²⁵ Idem, m. 400—412.

²⁶ Idem, m. 415—419.

²⁷ Idem, r. 39, m. 122—125.

²⁸ Idem, r. 47, m. 567—570.

vania de orice invazie⁴. Erau folositoare în această privință înălțimile munților și celelalte condiții naturale. La nevoie, sublinia el, se poate construi cu rapiditate și ușurință un parapet în sol. Aici se vor forma trei sate populate cu localnici dintre care unul la Poșta. În aceeași zonă trebuiau folosiți husarii și haiducii. În concepția militară a lui Marsilli, Poarta de Fier ocupa un rol deosebit pentru apărarea Transilvaniei de orice atac otoman. Aici trebuia să fie construită o cazarmă pentru 200 reiteri, cărora le revenea sarcina de a susține armatele transilvănene²⁹.

În preocupările lui Marsilli s-a remarcat și o cercetare amănunțită a locurilor, așezărilor întărite, cetăților transilvănene. În aceste părți s-a ocupat de cetatea Devei și întăriturile de la Vinț. Spunându-și părerea asupra capacității de apărare a Devei el nu avea aprecieri prea frumoase, iar Vințul nu era considerat decît că ar fi bun pentru adăpostirea unei bande de hoți³⁰.

În concluzie subliniem faptul că strălucitul scriitor militar a cunoscut bine ținuturile hunedorene. Situațiile întîlnite în zonă au fost prezentate de savant în: reproducerea după inscripțiile romane consemnate pe monumentele de marmoră sau piatră descoperite, în planurile și schițele așezărilor romane, daco-romane și românești pe care le-a studiat, într-o serie întregă de hărți pe care le-a întocmit pentru nevoile luptelor dintre austrieci și otomani, în descrierile zonelor, localităților pe care le-a cunoscut direct, în lucrările de istorie, geografie, pe care le-a publicat ca și în cele în care n-au văzut lumina tiparului și care se păstrează sub formă de manuscris la Biblioteca Universității din Bologna. Manuscrise ale savantului se mai păstrează la Viena și Paris. Acestea din urmă n-au constituit obiectul unei cercetări sistematice și în consecință nu ne pronunțăm asupra lor.

Subliniem încă odată toponimele și onomastica pur românească utilizată de întemeietorul potamologiei, limnologiei, oceanografiei și altor științe atunci cînd a descris locurile hunedorene, cele din vecinătățile comitatului, sau a prezentat oamenii cu care a venit în contact pentru ducerea la îndeplinire a misiunilor ce i-au fost încredințate.

Opera savantului argumentează cu deosebită tărie continuitatea pur românească în aceste părți ale Transilvaniei, ca și în întregul teritoriu intracarpatic și extracarpatic.

**INFORMAZIONI RIGUARDANTE LA REGIONE DI HUNEDOARA NELLE
MANOSCRITTI MARSILLI TROVANTESI DA BIBLIOTECA
DELL' UNIVERSITA DI BOLOGNA**

Riassunto

Il conte Ludovico Ferdinando Marsilli trovandosi nella Transilvania per un certo di tempo è stato sempre preoccupato di conoscere la vita dei romeni, come successori dei daci e dei romani. Convinto dell'idea della continuazione dei ro-

²⁹ Idem, r. 44, m. 22.

³⁰ Idem, r. 40, m. 740—742.

meni nel loro paese lo scienziato ha ricercato i vestigi della loro civiltà. Egli sapeva che simili oggetti si trovavano nelle terre che circondavano l'antica Ulpia Traiana, Sarmizegetusa, Porta Ferrea ed altre città o villaggi di questa parte della terra romena, che oggi costituisce il distretto Hunedoara.

Qui il primo archeologo della Romania ha scoperto moltissime cose dei tempi remoti come: marmi delle tombe, lapidi con iscrizioni, muri, città, colonne, statue. Tutte queste robe hanno costituito fortissime prove della sua opera storica riguardante al popolo romeno.

Nell'anno 1700 Marsilli è arrivato nel comitato di Hunedoara come commissario dell'imperatore Leopoldo per stabilire i confini fra la Transilvania ed il Banato. Per eseguire il suo carico egli ha ricercato gli archivi, ha tenuto le conferenze con i deputati del governo di Transilvania, i ufficiali primari di Timișoara, i più vecchi magnati del paese e tutti quelli ben informati sul problema.

Finalmente al campo di Făget, li 2 dicembre 1700, sono firmati l'istrumenti dei limiti della Transilvania ed il Banato di Timișoara. Questi limiti si estendevano fra il Monte Murarul e Maros. Alla banda sinistra di esso era il territorio di Caransebeș, sottoposto alla Porta, e dalla destra quello di Hazzeg attinente alla Transilvania. Così il territorio dalla parte sinistra dalla fine del paese della Valachia e del Monte di Murarul, ch'era il luogo del triplice confine, alla Pietra del Pilippe nella riva del Maros ed inde con le ripe din qua del fiume sino al Tibisco, come parimenti de questo sino al Danubio si è stato diviso il Banato dalla Transilvania.